

2. Абалкин Л.А. Экономическая безопасность России: угрозы и их отражение / Л.А. Абалкин // Вопросы экономики. – 1994. – №12. – С.4–13.
3. Закон України «Про основи національної безпеки України» [Електронний ресурс] / 19 червня 2003 року №964-IV, режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.
4. Стратегія національної безпеки України «Україна у світі, що змінюється» [Електронний ресурс] / Затверджена Указом Президента України від 8 червня 2012 року №389/2012, режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/389/2012>.
6. Батюк В. Еволюція концепцій міжнародної і національної безпеки [Електронний ресурс] / «Спостерігач», № 25, червень 1996 року, режим доступу: <http://www.usipr.org.ua>.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО КІЛЬКІСНОЇ ОЦІНКИ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

*Бараннік В.О., к.е.н., с.н.с.,
Національний інститут стратегічних досліджень в м. Дніпропетровську;
Бараннік О.В., студентка 3-го курсу,
Національна Металургійна академія України*

Одним із важливих моментів забезпечення економічної (енергетичної) безпеки вважається проведення кількісних оцінок поточного та прогнозного станів безпеки. Так, як визначено Законом України «Про основи національної безпеки України» [1], серед основних функцій суб'єктів забезпечення національної безпеки визначені «постійний моніторинг впливу на національну безпеку процесів, що відбуваються в політичній, соціальній, економічній, екологічній, науково-технологічній, інформаційній, воєнній та інших сферах, релігійному середовищі, міжетнічних стосунках; прогнозування змін, що відбуваються в них, та потенційних загроз національній безпеці; прогнозування, виявлення та оцінка можливих загроз, дестабілізуючих чинників і конфліктів, причин їх виникнення та наслідків прояву; розроблення науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій щодо прийняття управлінських рішень з метою захисту національних інтересів України; запобігання та усунення впливу загроз і дестабілізуючих чинників на національні інтереси». В Указі Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 року «Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України» [2] дане положення ще більш конкретизоване: «удосконалення системи моніторингу стану національної безпеки України, зокрема шляхом запровадження показників (індикаторів) стану національної безпеки, збору, обробки та аналізу інформації про розвиток ситуації в різних сферах національної безпеки за визначеними показниками (індикаторами) стану національної безпеки, оцінки ситуації, прогнозування її розвитку і можливих негативних наслідків».

Таким чином, одним із завдань удосконалення системи моніторингу стану національної безпеки (в даному випадку ми сконцентруємося на економічній (енергетичній) безпеці) поряд з запровадженням систем їх оцінки визначені питання **збору, обробки та аналізу** відповідної інформації.

В переважній більшості моделей, сутність оцінки рівня економічної та енергетичної безпеки зводиться до визначення певної системи показників та індикаторів безпеки. При цьому, оцінка стану економіки та інших сфер життєдіяльності людини, суспільства та держави (в тому числі і енергетики) виконуються з позиції розвитку процесів та в рамках індикативного аналізу. Вони проводяться на підставі аналізу сукупності показників (індикаторів) безпеки та їх критичних й граничних рівнів, які дозволяють (чи повинні дозволяти) сигналізувати про небезпеку та кількісно оцінювати рівень кризи чи небезпеки (співставлення таких показників з їх граничними значеннями дає можливість отримати загальну картину з ранжируванням ситуації по рівням кризовості та акцентувати увагу на оперативному втручанні в разі втрати її урегульованості) та здійснювати комплекс заходів з стабілізації становища.

В загальному вигляді для оцінки стану безпеки ми повинні мати достатньо широку систему окремих показників (індикаторів) безпеки, блоків таких показників (вони визначають певні складові безпеки) та відповідні критичні та граничні рівні окремих показників безпеки та їх блоків й, в тому числі, загального (інтегрального) рівня безпеки. Наприклад для оцінки стану економічної безпеки в роботі [3] визначені наступні основні складові безпеки: інвестиційна та інноваційна безпека, фінансова безпека, енергетична безпека, зовнішньоторговельна безпека, соціальна безпека та демографічна безпека. Крім того, кожна із складових безпеки складається із свого переліку окремих показників та індикаторів безпеки.

Для оцінки стану енергетичної безпеки методологією [4] в якості основних складових визначені: енергозабезпечення, енергетична незалежність, екологічна прийнятність та соціальна стабільність. І в цьому випадку кожна з складових складається з свого переліку окремих показників та індикаторів безпеки.

Серед основних негативних моментів індикативної оцінки рівня економічної та енергетичної безпеки можна назвати: складнощі визначення критичних та граничних рівнів як окремих показників (індикаторів) безпеки, так і їх блоків (окремих складових безпеки); визначення вагових коефіцієнтів і окремих показників безпеки і їх блоків; врахування наявних взаємозалежностей та взаємовпливу окремих показників (індикаторів) безпеки та їх блоків. В даному випадку мова йде про певну відсутність цільової функції: тобто, певного рівня і інтегрального показника безпеки, і окремих його складових (в тому числі і окремих показників та індикаторів безпеки) та їх вагових коефіцієнтів, які б вважалися за ідеальні, а досягнення таких рівнів вважалось би гарантуванням економічної чи енергетичної безпеки. В якості показової ілюстрації таких складнощів можна навести приклад забезпечення економічної та енергетичної безпеки такої країни як Катар. На сьогоднішній день країна має найвищий рівень ВВП на душу населення [5], що вважається позитивним показником рівня життя населення і, певним чином, визначає високий рівень економічної безпеки країни. Крім того, рівень забезпеченості країни власними паливно-енергетичними ресурсами (країна не тільки 100% забезпечує власні потреби в енергоресурсах, а і експортує їх), певним чином гарантує і високий рівень енергетичної безпеки країни. Під енергетичною безпекою слід розуміти здатність держави в особі її органів управління забезпечити кінцевих споживачів енергією в необхідному обсязі та належної якості у звичайних умовах, а також під час дії дестабілізуючих факторів (надзвичайних ситуацій) внутрішнього чи зовнішнього характеру у межах гарантованого покриття мінімального обсягу найважливіших потреб країни, окремих її районів, міст, селищ чи об'єктів у паливно-енергетичних ресурсах [5]. В той же час, за таким показником енергетичної безпеки як енергоємність ВВП (один із основних показників енергетичної безпеки, який визначає ефективність використання в країні паливно-енергетичних ресурсів) країна посідає одне із останніх місць в світі – тобто рівень даного показника енергетичної безпеки є для переважної більшості країн та регіонів світу негативним та неприйнятним. Таким чином, маючи цілком прийнятний рівень інтегрального показника економічної безпеки країни (ВВП на душу населення), рівні окремих показників енергетичної безпеки (енергоємність ВВП) є одночасно повністю неприйнятними.

В якості можливого уникнення вище визначених складнощів, одним із авторів цієї роботи був запропонований ще один підхід до оцінки рівня економічної та енергетичної безпеки та їх основних складових – квазідинамічний [7]. Даний підхід саме і дозволяє, певним чином, визначити цільову функцію забезпечення безпеки, а сам метод полягає в розділі основних складових безпеки на кількісні показники (потенціал визначеної сфери безпеки) та якісні (стан захисту певного національного інтересу) показники (індикатори). В загальному вигляді концептуальне бачення даного методологічного підходу наведено на рис. 1. Загальний інтегральний рівень ЕкБ буде складатися із суми інтегральних рівнів окремих його складових з виключенням зон спільних (взаємозалежних) сфер (тих що знаходяться на перетині сфер основних складових безпеки).

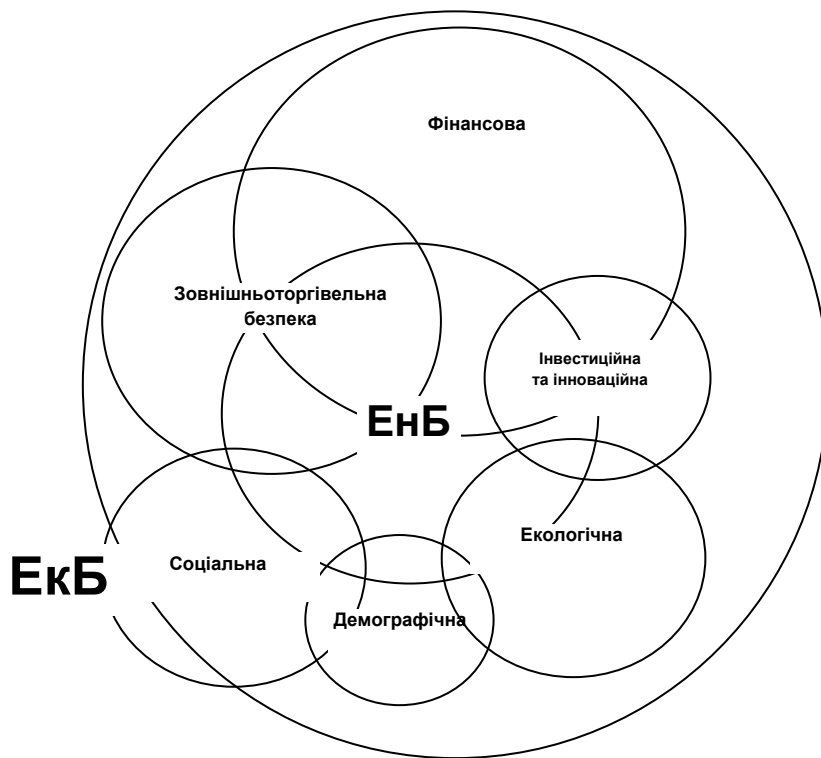

Рис. 1. ЕкБ та основні її складові в квазідинамічній моделі оцінки її інтегрального рівня

Візуалізація методології оцінки інтегрального рівня економічної та енергетичної безпеки дозволяє не тільки кількісно визначити цей рівень, визначити рівні окремих складових безпеки, визначити їх взаємовплив та взаємозалежності і, що саме головне, визначити за рахунок чого (яких саме показників та блоків показників) досягнутий той чи інший рівень безпеки.

Серед невирішених питань даного методологічного підходу залишається проведення конкретних кількісних оцінок досягнутих рівнів економічної та енергетичної безпеки різних країн та регіонів світу та їх аналіз. Для вирішення цього питання були поставлені певні конкретні завдання для створення бази даних оцінки рівня економічної енергетичної безпеки та їх подальшого аналізу.

Основними з цих завдань слід вважати:

- визначення конкретного переліку основних показників (індикаторів) безпеки та основних їх блоків (складових безпеки);
- створення бази даних (для різних країн та регіонів світу та в доступному часовому періоді) визначених основних складових безпеки;
- проведення кількісних розрахунків інтегральних рівнів економічної та енергетичної безпеки різних країн та регіонів світу, що, в свою чергу передбачає:
 - визначення рівнів перетину основних складових безпеки та їх зміни в певні періоди часу (динаміки зміни);
 - визначення взаємозалежностей між основними складовими безпеки;
 - визначення динаміки зміни інтегральних рівнів економічної та енергетичної безпеки та аналізу основних причин таких змін;
 - узагальнення проведених оцінок інтегральних рівнів економічної та енергетичної безпеки окремих країн та регіонів світ, в тому числі, і в частині пошуку загальних закономірностей;

– прогнозування рівнів економічної та енергетичної безпеки в майбутньому та визначення основних слабких місць (питань, від вирішення яких, в значному ступені, буде залежати прийнятність рівня економічної та енергетичної безпеки).

Наприкінці наведемо слова відомого російського економіста академіка Абалкіна, які були викладені, напевно, в одній з найперших праць в сфері економічної безпеки на пострадянському просторі – журналі «Вопросы экономики» №12 1994 року [8] – з приводу складнощів процесів розробки методологічного апарату забезпечення економічної безпеки країни, а саме: в даному випадку не доречні половинчасті або обтічні рішення, відмова від чіткого кількісного вираження, які часом прикриваються посиланнями на складнощі їх визначення чи необхідність врахування реальних фінансових або інших обмежень. Що стосується труднощів, то їх дійсно не можливо недооцінювати. Але, як що б суспільство, стикаючись з ними, завжди шукало обхідні шляхи, то його прогрес був би просто неможливим. Так і засоби подолання подібних труднощів добре відомі – це наукові дослідження, експертиза рішень які пропонуються, узагальнення та осмислення світового досвіду».

І, як зазначає народна мудрість, «довга дорога завжди починається з першого кроку».

Список літератури

1. Закон України «Про основи національної безпеки України» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України; Закон від 19.06.2003 № 964-IV, режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
2. Указ Президента України № 389/2012 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 року «Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України» [Електронний ресурс], режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/14823.html>
3. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України. Національний інститут проблем міжнародної безпеки; За ред. А.І. Сухорукова. – К., 2003. – 64 с.
4. Шевцов А.І., Земляний М.Г., Бараннік В.О. та ін. Енергетична безпека України: стратегія та механізми забезпечення / За ред. А.І. Шевцова. – Дніпропетровськ: Пороги, 2002. – 264 с.
5. Список країн за ВВП (ПКС) на душу населення [Електронний ресурс] / Вікіпедія, режим доступу: [http://uk.wikipedia.org/wiki/Список_країн_за_ВВП_\(ПКС\)_на_душу_населення](http://uk.wikipedia.org/wiki/Список_країн_за_ВВП_(ПКС)_на_душу_населення)
6. Енергетична безпека [Електронний ресурс] / Вікіпедія, режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Енергетична_безпека
7. Бараннік В.О. Економічна безпека держави та основні її складові: нові підходи до оцінки інтегрального рівня / Матеріали I-ої Міжнародній науково-практичній конференції «Ділове та державне адміністрування» 27–29 квітня 2011 р., Луганськ – Слов'янськ. – Луганськ: ПП Ільков В.Г., 2011. – С.205–211.
8. Абалкин А. Экономическая безопасность России: угрозы и их отражение // Вопросы экономики. – №12. – 1994. – С.4–13.

НИЗЬКОВУГЛЕЦЕВА ЕКОНОМІКА – СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

*Березницька М.В., аспірант,
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»*

Для України, в умовах глобальної конкуренції, яка з одного боку, змушує держави підтримувати конкурентоспроможність економіки й таким чином сприяти економічному поступу [1], а з другого – посилює нерівність, диспропорційність еколого-економічного розвитку, провокує диференціацію країн за рівнем життя і нееквівалентний товарообмін між ними, саме перехід до низьковуглецевої економіки має бути найважливішим механізмом забезпечення економічної безпеки (ЕКБ) держави. Основними цілями реалізації даного механізму є:

- реалізація стратегічних напрямів нової парадигми сталого розвитку (СР) держави;
- збереження спроможності держави ефективно захищати свої еколого-соціально-економічні інтереси в умовах глобалізації світових економік;